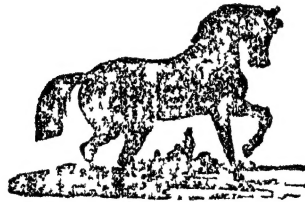

૩૭૦૨

સુરેસાહરણના નાટકનાં ગાયનો.

બનાવી તથા છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.
શા. મોહનલાલ જેઠાભાઈ કેડવાળા.

અમદાવાદમાં

આસ્ટ્રોડિયા ગ્રન્ટ્રાની સડક ઉપર શા. માંજે ગઢ નમાં

આર્યોદય—પ્રેસમાં.

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૦ ના આ-૨ ૨૫ પ્રમાણે ૧૯૨૨ કરાવ્યું છે
માટે કેહવું છાપ્યું છપાવવું તથા ગ્રંથ ભુખારે આભારી મરજી શીવાય
બજવડું નહીં.

સન. ૧૮૮૯—સંવત. ૧૯૪૫.

કીંમત ૦-૨-૦

સુરેલાહરણના નાટકનાં ગાયનો.

મંગલાચરણ.

સર્વ પાત્રો— પુણ્ય ધરો છે ખેલ સજનો—એ રાહ.
 તું પ્રભુ દીન દયાળ જગમાં તું પ્રભુ દીન દયાળ. ટેક
 આ પિતિ હરી હર ધર મારી,
 લે શેવક સંભાળ. જગમાં તું
 અખીલ ભુવનમાં આશરે તારે,
 હું અજાની યાળ. જગમાં તું.
 આપ થકી આ વિશ્વ પ્રકાશીત,
 હો સહના ભુપાળ. જગમાં તું.
 સત્તા તુમ વ્યાપક છે સૌમાં,
 કિર્તિવંત કૃપાળ. જગમાં તું.
 ઘો વિદ્યા સુસંપ સર્વમાં,
 વૃદ્ધ જીવાન ને યાળ. જગમાં તું.
 મેહેર કરો મુજ ઉપર સ્વામી,
 નયનનયન જગપાળ. જગમાં તું.

શાર્દૂલવિકીરિત છંદ.

જેણે આ જગની રચીજ રચના તેને કહ' યાચના,
 માયું છું મતી શુદ્ધ શુભ કરવા કાચો તણી વાંચના;

(૨)

જાણીને નિજ જાળ ભાળ કરી દો સારા વિચારો સદા,
પ્રેરો તે પણ થાય મંજળ યથા તેવું કરો સર્વદા.

પ્રવેશ ૧ લો.

(સ્થળ હસ્તીનાપુરમાં દુર્યોધનની કચેરી.)

દુર્યોધન—

ગજલ.

સુશુ ભાષ કહ્યું તું, આ વાત મારી આજ
ભર્તૃખંડને વિષે છે, વ્યાધુ માર રાજ.

કામર કોકણ ને, પંચનળ આદી દેશ;

સોરઠ ને સિંધ, આણુ માને છે નરેશ.

ચક્રવર્તિ રાજ તું પ્રતાપ માદર.

સર્વમાં અધિક જળ છેજ તાહર.

સુદ્ધમાં પ્રતીણ રાજકાજમાં છું એમ,

તુજ વીણુ મુખથી રેવાય પણ કેમ.

સર્વ દેશ માંહે આણુ આપણી ફરે,

દેશના નરેશુ કામ પુછીને કરે.

પણ એક વાતે દેહ સુજ દુખની ભરી,

શત્રુ પાંડવો તે આણુ માને ના જરી.

માટે તેનો કરવો કાંઈ જલદીથી ઉપાય,

એ જળ કે ગરાય ત્યારે તન ટાઢુ થાય.

કહ્યું—

એજ રાહ.

સાંભળોને વાત તેથી કાજ સૌ થશે,

(૩)

દ્યુત રમી હાર પામી વનમાં જશે.
કપટ બાજી મોંડીને બોલાવો આપ ઘેર,
રાજપાટ હરાવીને વાળીએજ વેર.
દ્રૌપદિ જે નાર તેના હોડ રાખીશું,
ઈંદ્રપરથ લેઈ વનવાસ આપશું.

પ્રવેશ ૨ નો.

(સ્થળ પાંડવોની કચેરી).

દ્યુત રમવાને માટે પાંડવોને ઈંદ્રપરથથી બોલાવવાને દુર્યો-
ધને શેવકને મોકલ્યો, તે પાંડવો પ્રત્યે આવીને કહે છે.

શેવક—

અરેલાલ દેવ—એ રાહ.

સુણો ધર્મ રાજા કર વિનતી,
ખતર કહેતાં જીભ આ ઉપડતી નથી
ગહા દુષ્ટ રાજા અમારો ખરે,
કરે કામ કેવાં જીવોને અરે.
બોલાવે તમોને ત્યાં રમવાને કાજ,
કરી મેહુર સર્વે પધારો ગહારાજ.
કરજી દુર્યોધનને શકુની સહુ,
સમા મધ્ય જમ વાટ જોતા બહુ.

પાંડવો આવે છે તેની જોડે દુર્યોધન સરત કરે છે.

ગીતિ.

સુણજો બંધુ મારા, સરત આપણી રમવાની સારી,

(૪)

ને જીતે આ રમતાં, તે થાયે સહુ રાજ અધિકારી;

હારે તે સહુ મુકી, રાજપાટને અધારે વન જાયે.

માત્ર સહીત બંડારો, ને નારી તે ખીજની થાયે.

પાંડવો હાર્યા એટલે દુર્યોધન દ્રૌપદિને સભામાં બોલાવીને ચિર તાણે છે. તે વખતે પ્રભુની સ્તુતિ કરે છે.

દ્રૌપદી—

રાગ આશાગોડી.

રક્ષા કરે પ્રભુ મારી, હરનિશ રક્ષા કરે પ્રભુ મારી. ટેક.

દુષ્ટ રાયે મારી હુરમત લેવા,

નીચ આ બુદ્ધિ વીચારી.

હરનિશ.

ખીન અપરાધિ હું આગળા છું,

પાંડવ કેરી નારી.

હરનિશ.

દીન દાસીની અરજ સુણીને,

વારે ચઢો ગીરધારી.

હરનિશ.

દ્યુત રમી હાર્યા મુજ ભર્તા,

રાજપાટ અધિકારી.

હરનિશ.

કરજોડી વંદુ પ્રભુ તુજને,

લજ્જા રાખોને મારી.

હરનિશ.

દ્રૌપદીનું રૂદન જોઈને ભીમસેન ક્રોધાવેશમાં બોલેછે.

વિજય ટેક કેમ તજેરે—એરાગ.

મને આજ્ઞા આપો ધર્મ રાય, દુર્યોધનને ઠેર મારેરે.

સભા મધ્યે તોલાજ મારી જાય.

દુર્યોધનને.

માય ઝાલી પછાડુ ધણું,

સ્નેહ પળમાં પમાડુ મણું.

દુર્યોધનને,

દુર્યોધનને.

(૫)

સભા માંથે બોલાવી એણેનાર,	દુર્યોધનને.
કહ્યું કોટીકવાર ધિક્કાર.	દુર્યોધનને.
માર કહ્યું શકુની સર્વ,	દુર્યોધનને.
સહુ યોદ્ધાનો ઉતાર ગર્વ.	દુર્યોધનને.

પાંડવો વનવાસ જવા તૈયાર થાય છે.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ લો.

પાંડવો વનવાસ જાય છે ત્યારે કુંતા માતા વિજ્ઞાપ કરે છે.
કુંતા—

બનજારા.

ઓ ખ્યારા પુત્રો મારા કેમ છોડ ચલે બનજારા. ટેક.
તમે મુકી મને કેમ જાશો, મુજવાલા વિયોગી થાશો,
ચાલે આંખ થકી ચોધારા, કેમ છોડ.
તમ વીના ટળવળું ભારી, સહુ દેશ થશે દુખકારી;
જાણે વરસે આગ્નીધારા. કેમ છોડ.
તમ જાતાં નહી મુજ કાઠ, સહુ રાત જશે મુજ રોધ;
શા દુખના કરે પોકારા, કેમ છોડ.

દ્વારિકામાં બલદેવજીની દીકરી સુરેખા જોડે અર્જુન પુ-
ત્ર અભીમન્યુનો વિવાહ કરેલો હતો, તે ફેરવીને દુર્યોધનના છોકરા
લક્ષ્મણ જોડે વિવાહ કરવાને માટે દુર્યોધન વિદુરને દ્વારિકામાં મોકલે છે.

(૬)

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ દુર્યોધનનો ઐકાંતિક અવાસ.

દુર્યોધન— નેકનામદાર ભુવડરાય એસાહ.

વૃદ્ધ કાકા છે તમે મુજ પીતાને પ્રમાણ;

કામ પડ્યું આપનું તે કરો નિશ્ચે જાણ.

હારીકામાં જઈ બળદેવને કહી;

અભીમન્યુને; સુરેખા આપવી નહી.

જઈ કહોને સર્વ પાંડવો ગયા છે વન;

દુઃખમાં ખીચારો એકલો છે અભીમન્યુ.

માટે તમે કરો મુજ પુત્ર શું સંગાઈ;

અભીમન્યુ મુકીને લ્યો લક્ષ્મણો જમાઈ.

સર્વ એ કહીને કાકા માયુ લાવજો;

ખચીત વાત કરી તમે વેલા આવજો.

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ હારીકામાં બળદેવજીનું મંદીર.

વિદુર— ખુશરહો સનમજા એસાહ.

સુણો મોટા બંધુ, બળદેવ વચન એક માર,

હું હસ્તિનાપુરથી આવ્યો આપને સાર.

ટેક૦

અભીમન્યુની સાથે સુરેખા પુત્રી આપી,

ત્યાં દધને કન્યાદાન થશે બહુ પાપી.

સુણો.

(૭)

નથી રાજપાટ, ગાળાપ ગયાં છે વનમાં;
રહે એકવ્રવાયો તેહ, દુઃખે છે તનમાં. સુણો.
તે ગાટે દુર્યોધન પુત્ર, લક્ષ્મણો જોહ;
લાયક છે કન્યા જોગ, કહું છું તેહ. સુણો.
સરખે સરખા છે, જોકે જોડ પણ તેવી;
વર કામ દેવ, કન્યા છે રતીના જેવી. સુણો.

ગદ્ય—અળદેવજી લક્ષ્મણ સાથે વિવાહની વાત દા પાડી તે-
થી વિદુરજી હસ્તિનાપુરમાં પાછા આવે છે. અને દુર્યોધન અતિ ગ-
ર્વથી પોતાના સેન્યને સાથે લેઈને દ્વારીકામાં પુત્રને પરણાવવા જન
લઈને જાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો.

અભીમ્યુનનો વિવાહ ફેક થયો તેથી સુભદ્રા અકળાઈને ક્રોધ-
ગી પોતાના પુત્રને કહે છે.

સુભદ્રા— વિજય ટક કેમ તજેરે.

કહે સુભદ્રા સાંભળ મારા પુત્ર, કુંવર કેમ બેસી રહ્યોરે. ટક૦
તું તો અર્જુનનો છું સુત. કુંવર.
તારી વિવાહ કરેલી જે નાર, કુંવર.
તેતો વર છે લક્ષ્મણો કુમાર. કુંવર.
એણે કપટતું કર્યું આ કામ, કુંવર.
જાણે પીતા નથી એનો ધામ. કુંવર.
લઈ જાન ગયા છે તેહ સર્વ. કુંવર.
રાખી મનમાં અતીશે ગર્વ. કુંવર.

(૮)

એભીમન્યુ—

સદર.

માતા શીદને મન અકળાય. કૌરવ દળ પળમાં હણુ'રે. ટેક.

નિશ્ચે કન્યા એ મારી થાય. કૌરવ.

જમ જોડુ રથે અશ્વ ચાર. કૌરવ.

કર કપટીએ સૌનો સંહાર. કૌરવ.

હજુ નાનો પણ અર્જુન તન. કૌરવ.

માર નાગ છે અભીમુન. કૌરવ.

એવા દુર્યોધનના શાભાર. કૌરવ.

માર લક્ષ્મણા સરખો કુમાર. કૌરવ.

પછી રથે મનબેગી ઘોડા જોડી દારીકાંમાં જ્યા તૈયાર થાય
છે. અને પોતાનો પુત્ર એકજોજતો જણી સુભદ્રા પણ સાથે જાય છે.

પ્રવેશ પ મો.

સ્થળ અરણ્ય.

અધોર વનમાં અભીમન્યુ રથ સહીત ભુલો પડે છે, અને ધ-
ણી જગ્યાએ અથડાયા પણ રસ્તો જડતો નથી, તેથી ગભરાઈને સુ-
ભદ્રા કહે છે.

સુભદ્રા—

સૈયર દુઃખ શું એ રાહ.

ક્યાંરે જાઉને હવે શું કર, નથી એકે ઉપાય;

વનરે લાગે ગિહામણ, કંપે ક્રોમળ કાય. ક્યાંરે. ટેક

વૃક્ષલતા ઝુકી રહી, કોટી કાંટાનાં ઝાડ;

કંદર વામે પાયમાં, મોટા પર્વત પહાડ. ક્યાંરે.

વનપતી શોર કરે ઘણો, બોલે પક્ષી આપાર;

(૯)

અરણ્ય પંથે ચાલતાં, આવે આંસુની ધાર. ક્યાંરે

જોતાં મારગ ગળે નહી, કેવો કરવો ઉપાય;

નીશા અધારી ધુધવે, માહરી ચમકે છે કાય. ક્યાંરે.

બાળક પુત્ર ખીલે ધણો, સર્વ અધાર ધોર;

ચારે દીશા ગાજી રહી, થામ સળજો શોર. ક્યાં.

અશ્વ અરે અટકી રહે, નથી ચાલવા જગ;

ક્રોતરે કાંટી ભરી રહ્યા, પડે તે ગાંઠે પાંગ. ક્યાં.

શત્રુ કૌરવ કેડે પડ્યા, કાડ્યા પીકને વન,

આ દુઃખ આજે આવી પડ્યું, સાચે ક્રોમળ તન. ક્યાં.

આવી રીતે કલપાંત કરતાં રસ્તો શોધે છે, પણ મળતો નથી; તેથી અભીમુનને રીસ ચઢી, અને પોતાના બાથામાંથી અગ્નીનું બાણ મંત્ર બણીને માર્યું; કે ચારે તરફ અગ્ની સળગ્યો, અને મોટા બડકા થયા લાગ્યા. આખું વન સળગવા માંડ્યું. તે જોઈને તે વનનો પતિ “ગટોરગચ્છ” નામનો રાક્ષસ પણ ભીમસેનનો છોકરો ત્યાં આવીને એકદમ તેને ઓળખ્યા વીના મોટું વિકાળ રૂપ લઈને મા-રૂ વન કેમ બાળ્યું એમ કહીતો યુદ્ધ કરવા આવ્યો.

પ્રવેશ ૬ ઠો.

અભીગન્યુ યુદ્ધ કરે છે તે વેળા સુભદ્રા પ્રભુની સ્તુતી કરે છે.

આશાગોડી.

પુત્રની રક્ષા કરજે, પ્રભુ ગારા પુત્રની રક્ષા કરજે.

સંકટ સર્વે હરજે.

પ્રભુગારા. ટેક.

(૧૦)

યુદ્ધે ચઢ્યો આ અસુરની સાથે,
બહુ બળ બાહુમાં ધરજે. પ્રભુમારા.

અતુળ પરાક્રમી અસુર દીસે છે,
તેનું બળ તું દરજે. પ્રભુમારા.

ક્રોમળ તનતો એ છે બાળક,
ભારે સુરાતન ભરજે. પ્રભુમારા.

વારંવાર કરે હું વિનતી,
અરજી આ ઉરમાં ધરજેરે. પ્રભુમારા.

અભીમન્યુને જોઈને ગટોરગચ્છ ક્રોધથી કહે છે.

(વિજય ટેક કેમ તજેરે.

કહુ તુજને હું સાંભળ બાળ, સુરખ કેમ મરવા આગ્યારે
નિશ્ચે ખુર્યો દીસે છે તારો કાળ. સુરખકેમ. ટેક.

મારા જોરથી ત્રાસે સર્વ, સુરખકેમ.

કેમ નથી મુકતો અલ્યા ગર્વ. સુરખકેમ.

માટે જોઈ લે તું માફ જોર, સુરખકેમ.

તારી તોડી નાખુ જીવનદોર. સુરખકેમ

કહું તો તુજને ઊરાડુ આકાશ, સુરખકેમ.

માટે વળ પાછો જા તુજ વાસ. સુરખ.

તુજ બાળ તણા શા ભાર, સુરખ.

તારા અશ્વ સહીત કરે અદાર. સુરખ.

એલીમન્યુ—

રાગ સદર.

કરે આપનાં આપ વળાણ, ક્ષત્રીતો ટેક નહિ તજેરે, ટેક
તેને જાણવો ખરની પ્રમાણ. ક્ષત્રીતો ટેક.

અલ્યા ધિક ધિક તુજ અવતાર,	ક્ષત્રીતો.
તુજ રાક્ષસના શાં બાર	ક્ષત્રીતો.
જેજે પરાક્રમ ગાર આજ,	ક્ષત્રીતો.
લેજી સૈન્યસહીત તુજ લાજ.	ક્ષત્રીતો.
અલ્યા અર્જુનનો હું તન,	ક્ષત્રીતો.
માટે માનજે માર વચન.	ક્ષત્રીતો.
માર મંત્ર ભણી એક જાણુ,	ક્ષત્રીતો.
એક પળમાં હણું તુજ પ્રાણુ.	ક્ષત્રીતો.
નથી જોયું હજી ભુજ જળ હાય.	ક્ષત્રીતો.
યુદ્ધ કરતાં મુજ સંગાય.	ક્ષત્રીતો.

આવી રીતે સામાસામી બેડ ક્રોધથી એક એકને કહવા લાગ્યા. ગટોરગચ્છ મોટા માયાવધ રાક્ષસોને લઈને અભીમન્યુ સાથે દારણ્ય સંગ્રામ કરતાં અનેક તરેહનાં રૂપ લેઈને જાળ પુત્રને ડરાવે છે, તે પણુ ઘણીવાર સુધી હીમત રાખી રાક્ષસના સૈન્ય સાથે લડે છે; અને કેટલાંકને પોતાના જાણુ વડે કાપી નાખે છે, કેટલાકને આકાશ માં ઉરાડે છે, કેટલાકને વિંધી નાખે છે, અને કેટલાકને મુરછા પ- માડી દેછે; તે પણુ નવા નવા રાક્ષસો માયાવડે ઉત્પન્ન થાય છે અને અભીમુન સાથે સંગ્રામ કરે છે. ગટોરગચ્છ અને અભીમુનનું પણુ અપાર યુદ્ધ થાય છે છેવટે મોટી ગદા લઈને ગટોરગચ્છ અભીમુનની છાતીમાં ગારે છે, તેથી એકદમ અભીમુન મુરછા જાઇ નીચે પડે છે. પોતાના પુત્રને મુઝો પડેલો જોઈને સુભદ્રા માથુ, છાતી વીગેરેને કુ- ટીને મહા રૂદન કરે છે.

(૧૨)
પ્રવેશ ૭ મો.

પાનીને ધુમયા મયાયા ઝેરાહું.

ઝોય હાયરે કેર થયો પ્રભુ કેવો.

મુઝો પુત્ર અભીમુન જેવોરે.

ઝોયહાયરે. ટેક.

તમો પ્રાણથકી છો વા'લા,

મારા લાડક વાયા લાલા;

તમે બોલો કુંવરજી કાલારે.

ઝોય હાયરે.

પ્રભુ કોપ આવો કેમ કીધો,

નજી વિખનો પ્યાલો પીધો;

મારા હારનો હીરો હરી લીધોરે.

ઝોય હાયરે.

હવે કાણુ ગતિ મુજ થાશે,

મારા દોહીલા દીન કેમ નજી;

પુત્ર વિના તો કેમ રહેવાશેરે.

ઝોય હાયરે.

કરી ચુંબન રમાડુ હું રંગે,

કરી માવડીને અવતો ઉમંગે;

ઉઠ એકવાર બોલ મુજ સંગેરે.

ઝોય હાયરે.

મુજ પીના કહો કેમ ગમશે,

મીઠાં બોજન કરેલાં કાણુ જમશે;

તારે રગકડે કાણુ રમશેરે.

ઝોય હાયરે.

મારા આત્મા તણો તું આધાર,

કેમ સુતો છે રણુ મોઝાર;

તુતો અર્જુનનો કુમારે.

ઝોય હાયરે.

ઊઠ એકવાર રણ જંગ માંડ,
સાગા શત્રુ તણ્યાં શીર તેડા;
મોટા રાક્ષસ સંગરાડ જોડરે. ઓય હાયરે.

નથી અર્જુન પીતા અહીં તારો,
નથી બીમસેન દીયર વળી મારો;
તુજ વીના આ જીવડો જનારોરે. ઓય હાયરે.

મુજ ઉપર મુજરી પીતા પાદશાહ—એ રાહ.

ઓ હાય હવે શું થાય પુત્ર ગયો મારો,
વનમાં મુકી એકલી, થયો કેમ ન્યારો. દેક.

આ રાક્ષસ સાથે લડી, કામ શું કીધું;
અગ્રેર વનમાં વિયોગ દુખડું દીધું. ઓ હાય.

હવે મુજથી નવ રહેવાય, અભીમુનભાઈ;
ટળવળતી મુજને કરી, ગયો જીવદાઈ. ઓ હાય.

મુજથી નવ રહેવાય, કાયાતો કંપે;
ઓ ભાઈ તુજ વીણું, જીવ જરા ન જંપે. ઓ હાય.

શું મુખડું લેધને જાઉં, પીયર સાસરીએ;
ઓ વાલા તુજ વીણા, વીયોગ દુખથી મરીએ. ઓ હાય.

તુજ પીતા અર્જુન જો પુછે, નામ શું લેવું;
બીમસેન કહે ઝ્યાં ભાઈ ઉત્તર શો દેઉ. ઓ હાય.

આવી રીતે સુમદ્રા આતીશે આકંઠ કરે છે તે જોઈને વન
મક્ષીઓ પણ રડવા લાગે છે. સુમદ્રાનું વારંવાર અર્જુન બીમસેન
વીગેરેનું સંભાળવું મટારમચ્છની મા હેડંબાએ સાંભળ્યું, અને વીચા-
રવા લાગી જે અર્જુન મારા દીયર થાય છે; અને બીમસેન મારો

(૧૪)

પતી છે, માટે તેઓને વારંવાર સંભાળવાનું શું કારણ હશે. તેથી સુભદ્રાપાસે આવી તેને પુછેછે.

પ્રવેશ ૮

સ્થળઅરણ્ય.

હિડંબા— નેકનામદાર ભુવડરાય—એરાહ.

કોણુ બાધ કોણુ તું ને ક્યો તારો દેશ,
કોણુ પીતા કોણુ પતી ક્યાંનો છે નરેશ.
ક્યાંથી આવવું ને બાધ ક્યાં વળી જવું,
બોલ સાચી વારતા જે હોય નીપજવું.
પુત્ર કોણુ રાયનો ને શું છે એનું નામ,
નાત જાત કોણુ છે ને ક્યાં હશે મુકામ.

સુભદ્રા—

સદર.

શું કહે છે બાઈ હસ્તીનાપુર છે દેશ,
અર્જુન પતી છે મારો ત્યાંનો નરેશ.
ભીમસેન ધર્મ આદી છે દીયર જેઠ,
હારીકાં પીયર વસુદેવ પીતા નેટ.
પીયર જાજીછું હું પુત્ર લેઈને અરે,
યુદ્ધમાં પડ્યો એ અભીમુન્ય છે ખરે.

હિડંબા—

સદર.

અરે ગજબ શો થયોને એનો મારો પુત્ર;
ધરનાં મળી વેર વાળ્યુ ભાગ્યુ ધર સુત.

(૧૫)

હાય હાય પુત્ર મુઝો કરવો શો કાગળ,
કાંઈ કરો ભાઈ અભીમુન બેઠો થાય.
શું થયું એ ઈશ જગદીશ આવું કેમ,
પીતુ મારે પુત્રને થયું છે આતો તેમ.
પતી અર્જુન તાહરો છે સાંભળે તું બાઈ,
ભીમસેન પતી મારો થાય છે સગાઈ.
પુત્ર અભીમુન તારો માહરો તે જાણ,
એક ઘર આપણું છે નિશ્ચે તું પ્રમાણ.

એક એકની સગાઈ જણાઈ આવી, અને અભીમુન મરાયો તે-
થી હેડંગા પણ અતીશે વીલાપ કરે છે, તે ગટોરગચ્છે સાંભળ્યો,
માતાને કાંઈ હરકત થઈ હશે તેમ જાણી ત્યાં દોડતો આવ્યો, અને
રૂદન કરવાનું કારણ પૂછ્યું. એટલે હેડંગાએ તેને સર્વ વાતથી વાંકેકે
કીધી તેથી પોતાનો ભાઈ પોતાએ માર્યો તેથી મહાપશ્ચાતાપ કરીને
વીલાપ કરે છે.

ગટોરગચ્છ— ધિક્ક યુવા ધિક્ક મુજને—એરાહ.

આ શું કીધું મેંતો માવડી કીધી ભાઈની વાતજ,
અણજાણે આવળું થયું થઈ છે વીપરીત વાતજ;
આશું કીધું મેંતો માવડી.

હેડંગા—પુત્ર એ કાકા અર્જુન તણો થાય તાહરો ભાઈજ,
અરેરે પ્રભુ આતે શું થયું, નથી એ શું જુદાઈજ;
કેમ કહ્યુંને હવે ક્યાં જા.

મુહુદ્રા—એરે અભિમુન લાડકા, દગો દેઈ ગયો ક્યાંયજ,
ભુંકુ આ-મુખ મુજ લેધને કેમ જાજી પુરમાંયજ;

હુંરે અભાગણી તુમ વીના.

ગટોરગચ્છ—ધિક ધિક મારી જતને, ધિક મુગ અવતારજી.

હાથે કરી ભાઈને હંફયો, આવો અર્જુન કુંભારજી,

આશું ફીધું મેંનો માવડી.

હેડંબા—વાંક નથી ભાઈ તુમનણો, કુડો કર્મનો વાંકજી,

વેરણુ વિધાતા ભુલી પડી, અવળો છઠ્ઠોનો આંકજી;

ક્યારે જાજને હવે શું કરું.

મુલદ્રા—શોરે ઉત્તર હવે દાખતું, પીતા પુછશે વાતજી,

મોલાવે ભીમસેન ભાછનો, કેહેશે કુંતા માતજી;

તુમવીણુ હુંરે અભાગણી.

હેડંબા—

લલિત છંદ.

અરર એ પ્રભુ કોય શો થયો, અભીમુન્યનો ક્યાં જતો ચેહા;

ફટક કાળાગુ ચિત્તથી ખસે, અરર હાયરે શું હવે થશે.

અતિશ થાય છે વેદના હવે, મમ કુંવરને સ્વર્ગમાં જવે;

દીવસ દોહીલા કેમ આ જશે, અરર હાયરે શું હવે થશે.

નવ ખખરતો પહેલી મને, કદી ન મારતો પુત્ર એ તને;

પણ પ્રભુનીતો શી કળા હશે, અરર હાયરે શું હવે થશે.

ગટોરગચ્છ—

અરર ભાઈરે ક્યાં ગયો ખરે, શયદ તાહરા સર્વ સાંભરે;

ખખર નાહતી ભાછ તણી, કદી ઉગામુ ના શસ્ત્ર તું ભણી.

પણ તુનેતો મેં શત્રુ જાણીયો, ખડક ઝાલીને પ્રાણ તાણીયો,

અરર સાહસ કામ મેં કર્યું, બંધવ તાહરે મોત આદ્યું.

આવી શીતે કેટલીક વાર સુધી તણે જણે મહા કલ્પાંત કીધું,

(૧૭)

તેજોમી સર્વ રાક્ષસો પાણુ રડવા લાગ્યા, પછી ફેટલીકવારે વિચાર
કીધો તો અમૃતના કુંભથી સજ્જાન થશે એમ સમજાયું, તેથી અમૃતનો
કુંભ લાવી તેના ઉપર પાંટયું, એટલે અભીમન્યુ હાથમાં આયુધ સહિ-
ત એકદમ મારે મારા કરતો ઉભો થયો, તેને શુભદ્રાએ સર્વ હકીક-
તથી સમજાવ્યો એટલે શાંત થયો, અને અન્યોઅન્ય પ્રીત વાધી
તેથી સામસામી ભેટી પડ્યા અને માતાને પગે લાગી એમાં અભી-
મન્યુ સાન્નો થયો તેથી સર્વે ઘણું ખુશ થયાં.

પ્રવેશ ૯મો.

સ્થળ અરણ્યમાં હેડંબાતું ઘર.

અભીમન્યુ જીવતો થયો એટલે સર્વ ઇશ્વરનો ઉપકાર માને છે.

દાદરો.

ઓ દયાળ	ઓ દયાળ	ઓ દયાળરે,	
કલ્યાણકારી	તું છે સદા	ઓ દયાળરે.	ટેક.
ભક્તપાળ,	દુષ્ટકાળ,	છો વિશાળરે,	
આદી મધ્ય અંતમાં,	ભમે કૃપાળરે.	ઓ દયાળ.	
મેહુર કરી આજ તમે,	હું છું	જાળરે,	
ઉગાર્યો અભીમન્યુ	એ કૃપા વીશાળરે.	ઓ દયાળ.	
આનંદ અપાર આજ જગત પાળરે,			
જીવતો થયો છે અરજુન	જાળરે.	ઓ દયાળ.	

(૧૮)

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ હેડબાનું ઘર.

સુભદ્રાએ દ્વારીકામાં જવાનું કારણ ગટોરગચ્છને કહ્યું. તેથી સુભદ્રાને ત્યાં મુકીને જાને પુત્રો દ્વારીકામાં જવા તૈયાર થાય છે, અને ગટોરગચ્છ સુરેખા પરણાવવાનું વચન આપે છે, તેથી અભીમન્યુ સુભદ્રા પાસે જવાની આજ્ઞા માગે છે.

અભીમન્યુ—

રાગ ગોપીચંદનો.

(મેનાવતી માતા એ રાહ.)

સુભદ્રા માતા આજ્ઞા આપેરે તમે માવડી.	ટેક.
કૌરવ દળને પળમાં માફ, ના તું ચર્ધશ ઉદાશ,	
સુરેખા પરણીને લાવું, કહું દુઃખસ્વરૂપ નાશરે.	સુભદ્રા.
દુર્યોધનને કર્ણ સહુને રણમાં માર માર,	
મામા શકુની સરખાતો હું, નિશ્ચે કહું સંહાર રે.	સુભદ્રા.
જનમ વેર હું વાળુ આજે, પીતા મોકલ્યા વન,	
હું બાળક છું માતા તારો; પણ અર્જુનનો તન રે.	સુભદ્રા.
હવે નહીં સાંખી રહુ માતા, શત્રુ સામે થાકિરે,	
ગટોરગચ્છ મુજ લાઈની સાથે, દ્વારીકામાં જાઉં રે.	સુભદ્રા.
કૌરવ દળના કટકા કરીને, લાવું સુરેખા નાર,	
પકુ પુર પાછો નવ આવુ, જાણે તુજ કુમાર રે.	સુભદ્રા

(૧૯)

સુભદ્રા—

સદર.

અભીમુન્ય બાળાં, વેહેલો આવેરે મારી પાસમાં,
કુંવરજી કાલા, આવે નહિતો હું ઉદાસમાં. ટેક.
દુર રહીએ દુષ્ટ જનોથી, કરવું કહુ કામ,
કુશળ રે'જે કુંવર મારા, રક્ષા કરે શીતા રામરે. અભિમુન્ય.
તેત્રીસ કોટી દેવ મળીને, રક્ષા કરશે આજ,
કમળાપતિ શ્રીકૃષ્ણ છે મામે રામે તારી લાજરે. અભિમુન્ય.
આજા લઇને જન્મે બાધ દારીકાંમાં જાયછં.

પ્રવેશ રજે.

પુત્રની ખબર દારીકાંમાંથી આવી નહી તેથી સુભદ્રા ચિંતા કરેછે.

લાવણી દક્ષીણી રાહની.

બાધ શું થશે, કુંવરતો ન આવ્યો રે,
પ્રાણ જાય, મન મુઝાય, દુખ થાય, વાગે ધાય,
સંદેશો ન કાળ્યો રે, બાધ શું થશે.
પુત્રનો વિયોગ કાળજે લખાયો રે,
સ્થીર. મન, રહે ન તન, લાગે વન, થકિ દહન;
જ્યારે પુત્ર ગયો રે. બાધ શું થશે.
ધિરજ શું ધરં એ પુત્ર ના દેખાયો રે,
વિયોગ બાળ, જાણે કાળ, નથી ભાળ, એ ભુપાળ;
કેમ ના જણાયો રે. બાધ શું થશે.

હુંકળા—

સદર

ધિરજ રાખીને રહોને મુજ બાધ રે.
બેઠ બાળ, આવે કાલ, મળે ભાળ, છે દયાળ;
પ્રભુ સુખેદાઇ રે. ધિરજ.

(૨૦)

આવશે હવે એ પુત્રની વધાઈરે,
કર વીચાર, મન માર, બળ આપાર, છે કુમાર;
કહેની ગીત ગાઈ રે, ધિરજ.

પ્રતેશ ૩ જો.

સ્થળ દ્વારીકા.

ગટોરગચ્છ અને અભીમન્યુ દ્વારીકામાં જઈને શ્રીકૃષ્ણજીને મળ્યા
અને સર્વે વાત યથાસ્થિત કહી, તેમાં ભગવાને મદદ આપવાને કહ્યું,
અને સર્વે વાતની સલાહ આપી તેથી ખુશી થઈને એક બાગમાં
મુકામ કરીને હવે શું કરવું તેનો વીચાર કરેછે.

(સ્વસ્ત્ર શ્રી સ્નેહપુર એ રાહ.)

અભીમન્યુ—શો કરવો ઉપાય હત, મુજ વીરા રે,
જેથી કામ આપણું થાય, ધરિને ધિરા રે.
લેવી સુરેખા નાર, વાત છે સાચી રે,
કૌરવનો કરી સહાર, ન રાખવી કાચી રે.
જો જઈએ પાછા ઘેર, ઇચ્છત જાયરે,
ને વધેછે બમણું વેર, હાંશી થાયરે.

ગટોરગચ્છ—ધિરજ રાખો મન, શીઠ અકળાઓરે,
ઉતાવળનું નહી કામ, સુખીયા થાઓરે.
હું કહ્યું એટલું કામ, આપણે કરવુંરે,
પરથમ કૌરવનું ધન, સરવે હરવુંરે.
માયાવે મહુ, માલ બનાવો તેવો રે,
ખચર ઘોડાને ઉંટ, હાથી જોવો રે.
સોના રત્નના ધાટ, કરો બહુ ભારી રે,
મોહીત થઈને લે તુરત, કૌરવની નારી રે.

(૨૧)

વસ્ત્ર અમુલ્ય ભાત, જેવા જેવી રે,
વળી શાક તરકારી, સહીત સૌને દેવી રે.
એ રીતે સરવે કામ, અધિક આદરવું રે,
પછી કરી કન્યાનું હરણુ, લગ્ન કરવું રે.

આવી રીતે વીચાર કરીને ગટારગચ્છના માયાવર્ષ હનરે
રાક્ષસો હાથી, ઘોડા, બળદ, ગાય વીગેરે તેરેદ તરેહના જનાવરો, વસ્ત્રો,
આભુષણો, શાક તરકારી વીગેરે બનાવીને બજારમાં વેચવા બાયછે.

પ્રવેશ. ૪ થો.

સ્થળ બજાર.

(જનાવર વેચનાર બોલેછે.)

કેરબાની રાહ.

હાથી હાથી હાથીને ઘોડા કોઈ લ્યોને રે,
એની કીમતકરતાં તો, પૈસા જુજ ઘોને રે. ટેક.
કોષ્ટ લ્યો હાથી કોષ્ટ લ્યો ઘોડા કોષ્ટ લ્યો કીમતી માલ;
બેશી ઉપર સેલ કરોને, કોણે દીકી કાલ. હાથી.
પાણી પંચા સોઠીયાને, કંચે ઉડે એવા,
હાથી પર અંબાડી બાંધી, તુરત બેસવા જેવા. હાથી.
(વસ્ત્રોના બજારમાં વસ્ત્ર વેચનાર બોલે છે.)

રાસડાની રાહ.

સાલજ લ્યો ને કોઈ, દુશાલ લ્યો ઝીણી પામરીયોને દુશાલ લ્યો.
જે જોષ્ટએ તે હમનેજ દહો. ઝીણી.
વિધ વિધ રંગનાં વસ્ત્રોજ બાંધ્યાં;
માલુ લઇને મુને રૂપૈયા ઘો. ઝીણી.
કસળની કોરનાં પીળાં પીતાંબર;

(૨૨)

જે જોષએ તે ગાગીને દ્યો. ઝીણી.
કસખી છે સાડલાને રેખ જરીની;
કહેવાનું હોય તે અમનેજ કહો. ઝીણી.
(શાક ખમરમાં શાક વેચનાર બોલેછે.)

ખનજરા

વંતાક, રીંગણાં ભાષ, આં પરવળ છે સુખદાષ.
લિંબુ મીઠાંને ખાટાં,
આ છે તાગ્ન ખટાટા;
મેગરીતણી મીઠાઈ. આ પરવળ.
ધીસોટાં કોળુ કંકેડાં,
ચીખડાં તુરીયાં કોડાં;
ખુશ થશે તમે સહુ ખાષ, આ પરવળ.
કોખીજ પ્રલેવાર સારી,
બાજની ક્યા જલીહારી;
સોંધી છે સરવે ભાષ. આ પરવળ.

ધણીજ સોધી ચીજો જોઈને કેટલાક તરેહવાર હાથી, ઘોડા,
ખળદ વીગેરે લીધા, કેટલાકે અનેક તરેહનાં રંગ બેરંગી વસ્ત્રો લી-
ધા, કેટલાકે રત્ન જડીત દાગીના લીધા અને મુકામપર આવ્યા—
જેવાં ઢોર ખારણે બાંધે છે તેવાંજ ચકર ખાષ બોંયપર પડીને તુરત
મરી જાય છે. દાગીના અંગને વિશે ધારણ કરેલા તેના સાપ વિં-
ધી, કાન ખજુરા વીગેરે ઝેરી જનાવર થઇ જાય છે. શાક તરકારી-
નાં હજારો પ્રાણીઓ જેવાં કે કુતરાં, ખીલાડાં, જીંદર, ખીસકોલી,
નોળ વીગેરે થઇ જાય છે. આવું જોષને સરવે આશ્ચર્ય થઇ જાય
છે તેમજ હજારો દામ ખરચાયા તેથી પસ્તાવો કરેછે.

(૨૩)

પ્રવેશ ૫ મો.

સ્થળ દ્વારીકાંમાં બળદેવનું ઘર. બળદેવને પોતાની સ્ત્રી રેવતી કહે છે.

(રાગ ઓખાહરણનો.)

કરો પુત્રીનો વિવાહ કેવો, મારે લાખેણો લાવો લેવો;
લખી કંકાતરી દેશે દેશ, તેડયા સંબંધો રાય નરેશ.
મન મગતો જમાઈ તો મળ્યો, મારો શોક હૈયાનો ટળ્યો;
રાય દુર્યોધન સરખા વેવાછ, રૂડો લક્ષ્મણા સરખો જમાઈ.
કુળ પવિત્ર છે તેનું કેવું, બદલ કુળને વરવા જેવું;
સર્વે વેવાણુ દીસે છે સારી, સુખ પામે સુરેખા કુમારી.

બળદેવ —

સદર

જોઈએ તેવું થયું છે આ કામ, જોડી જાણે શીતા રામ;
માટે વિના વગને મા'ણો જઈ વેવાણુ સંગે ચાલો.
તેને બોલાવો આપણે ઘેર, કરો લગ્ન તણી સૌ પેર;
કંન્યાદાન તો કાલે દર્શશું, પુત્રી આપીને સુખીયા થઈશું.
સાંધી મોટાની સંગે સમાઈ, રૂડા વાંવાહ કેરી વધાઈ;
માટે કર મન મગતું કાજ, ઘેર આવ્યા દુર્યોધન રાય.

રેવતી વેવાણુને પોતાને ઘેર બોલાવે છે. તેમાં ગટોરગચ્છની માયાવડે રાક્ષસો કૌરવની સ્ત્રીઓના રૂપે આવે છે. અને કંન્યાને જોયા માગે છે. એકથી બીજીની પાસે એમ કરતાં કરતાં એક રાક્ષસ કંન્યા ને લઈને ચાલવા માંડે છે. અને ગટોરગચ્છ સુરેખાને રૂપે ત્યાં રહે છે.

(દુર્યોધનની રાણી કંન્યાનાં વખાણુ કરે છે.)

કાળી ઘટા કોયલ લીન છાવે એ રાહ.

શું સરપ સુરેખા બાળી, હું ખુશ થઉં તુમને બાળી;

કાંતી છે કાયા રૂપાળી, શોભે છે વેણુ રસાળી.

છે ચંદ્ર પૂનમ સમ મુખડું, ઉપર્જવે સહુને મુખડું;

(૨૪) .

દુર થાય નેદને દુખકુ, ઓ બાળ, રૂપાળા વાળ.
આતી રસાળ, નાકમાં વાળી, હું ખુશ થાઉં;
કાલુ પાળ કેવું વહેછે, ઉત્તમ મુખથી ઉચરે છે.
મુગ મોહીત ગન કરેછે, શું કહું, ચિત્તથી લહું;
થશે મુગ વહુ, કુંવરી રૂપાળી, હું ખુશ.

પ્રવેશ ૬ ઠો.

(ગટારગચ્છ સુરેખા રૂપે રેવતી પાસે ખાવા માગેછે.)

અધખિચ મોહખત એ રાહ.

હો માતા મારી (૨) ક્ષુધા મુગને લાગી;
ખાવા માટે ભોજન આપો ગતી છેક મુગ ભાગી.
મેવા ગિહાઈ (૨) ખાવાં બહુ પક્ષ્યાન;
શાક પાક સાગથી સરવં આપો દર્દને માન.
ભુખ તરસથી (૨) હું અકળાઈ જાઉં;
હજાર મણુ પકવાન હાથ તો પલક અંકમાં ખાઉં.

માતા—

સરકાર રજા દીજીએ એ રાહ

આમ શું વહેછે મારી વા'લી હો કુમાર,
ભોજન તણા બધા છે, હજારો બંડાર,
શાક પાક સર્વ કરી રાખ્યા છે તૈયાર,
બાસુદી જાહેળી, ઘેગર પુરી અપાર.
આરોગો એ બેન, શીદ થાવછો ઉદાશ,
ભોજન કરીને વગે આંવા મુગ પાસ.

કન્યા ભોજન ગ્રહમાંથી સધળો સામાન ખાઈ જાયછે તે જો-
ઈને રેવતી બગદેવને કહેછે.

રેવતી—

સૈયર દુખ શું. એ રાહ

સાંભળો સ્વામી માહરા, કેવી કહેવાય વાત,

(૨૫)

સુરેખા પુત્રી આપણી, જાણે રાક્ષસ જાત.	સાંભળો.
કંન્યાએ કોપ કર્યો જહુ, કીંત્રા ખાલી મંડર,	
વેરણુ થઈ લાગી પડ્યા, કેમ થાશે તૈયાર	સાંભળો.
ભુખ લાગી કહીને ગઈ, કાધુ ભોજન તેડ,	
નીશાની સરખી ના રહી, લાગે મોટો સંદેહ.	સાંભળો.
પવીત્ર પુત્રી એ હતી, કાધુ કૌતિક કામ,	
અસુર વિદ્યા કેમ આચરી, જઈ જીવેને ધામ.	સાંભળો.

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ લગ્નમંડપ.

મોટા મંડપની મધ્યે કૌરવો મોટા દળદળાથી બેઠા છે. અને વરકંન્યાને પરણાવવાની વીધી આગે છે. ગટોરગચ્છ કંન્યાને રૂપે પરણે છે, તે લક્ષ્મણાને મોટું ખીલાગણુ રૂપ લઈને ડરાવે છે. મોટા મોટા દાંત દેખાડે છે, હાથ દળાવે છે, તેથી લક્ષ્મણા ખુમ પાડી શકુની માગાને કહે છે.

લક્ષ્મણા—

હુમરી.

(જીમનાં ત્રઠ જાંસી બાજરહી, એ રાહ.)

નહીં પરણું હું નહીં પરણું, આ કામણુગારી નહીં પરણું.

મોટા મોટા દાંતને વીરૂપ શરીરરે,

રૂપ હું તેનું શું વરણું.

આ કામણુ.

નખ વિકાસને આંખે કાળી;

આ વરવાથી બહુ મરણુ.

આ કામણુ.

ઓ મામા મને ડર જાહુ લાગે;

કંન્યા દેખાય જાણે શીંદ હરણું.

આ કામણુ.

તેમ તેમ ગટોરગચ્છ હાથ વધારે દળાવે છે અને નવાં નવાં

(૨૬)

૩૫ લેખ ડરાવે છે. તેથી ખુબ પાડી એકદમ નાસવા જાય છે.

ગીરધારીનો રાગ.:

એા મામારે નહીં પરણું આ નારી, મને ડર લાગે છે ભારો.

આ કંચારે વીપરીત સરખી લાગે,

મારો હાથ દગાવી ભાગે.

એના મુખમારે દાંત દીસેછે કેવા,

જાણે વનમાં વાધના જેવા.

સુલ.

મને જોઈને ડર જાહુ લાગેરે,

એના નખ મને જાહુ લાગેરે.

મારો હાથ દગાવી ભાગેરે,

ધાજો ધાજેરે મામા ગદા સુખકારી, મને લાગે છે ભારી.

આની રીતે ખુબો પાડી નાસવા જાય છે તેથી મામો કહે છે.

શકુની—

લાવણી.

આ કપુત કુંવર ક્યાંથી નીકળ્યો એવો,

ખુડાડ્યું જાપનું નામ અગ્નીના જેવો;

તેં કુળ લજવ્યું છે કાયર ક્ષત્રી યર્ષને,

શું કરશે શત્રુ સાથ યુદ્ધમાં જઈને.

કેમ બન્યો જાવરો પુત્ર રાજનો યર્ષને,

પોકાર કરે શું આમ અરે ગભરાઈને;

એ કન્યાના શા ભાર આસુ કેમ આણે.

હરતીનાપુરનો રાય વાત ન જાણે.

ધિક ધિક છે તારી દેહ નામ લજવ્યું,

નારીથી ડરીને કેમ નુર ગુમાવ્યું;

તું પ્રૈઠ કરે પોકાર કેમ નાસે છે,

આ જાળક કન્યા જોઈ કેમ ત્રાસે છે.

(૨૭)

લક્ષ્મણ—

સદર.

ઓ મામા વાત હું કહું છું સરવે સારી,
આતો છે મોટો દૈત્ય નથી એ નારી;
એનું મુખ જોઈને ખીક મને લાગે છે,
એના હાથ તણા જે નખ બહુ વાગે છે;
તે માટે મારે નથી પરણવી નારી,
આ નોય સુરેખા કપટ ખેલ છે બારી.

પ્રવેશ ૮ મો.

સ્થળ મંડપ.

વરકન્યા પરણવા બેઠાં છે તે વેળાએ અપાર વાયુ વાવા લાગ્યો,
તે એવો કે ધુળા, કાંકરા વડે આકાશ ભરાઈ ગયું, દીવા ફાનસો
બુઝાઈ ગયાં, અને અંધારું ઘેર થઈ ગયું. માયાવાદ્ય પવનરૂપી
રાક્ષસે લક્ષ્મણને ઉંચો ઉછાળી ફેંકી દીધો, તેથી હાડકાં ભાગ્યાં,
અને હુલ્લાર ગયો, આવા સમયમાં ગટોરગચ્છ કન્યાનું રૂપ બ-
દલીને અભીમન્યુ પાસે આવ્યો, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પણ ત્યાંજ હતા,
તેમણે નારદને બોલાવી અભીમન્યુ સંગે સુરેખાનો હસ્ત મેળાપ ક-
રાવ્યો. માંડવે તો કન્યા ખોવાઈ ખોવાઈ થઈ રહ્યું છે, અને ખોળા
ખોળ થાય છે. છેવટે આ માયાવાદ્ય રાક્ષસોનું કપટ અને ગટોરગ-
ચ્છ હરણ કરી સુરેખાને અભીમન્યુ સાથે પરણાવી છે તે સર્વે વા-
તની ખબર પડી તેથી દુર્યોધન, શકુની, કર્ણ વીજેરેને અપાર ક્રોધ
વ્યાપી ગયો તેથી અભીમન્યુ અને ગટોરગચ્છને લદ્દાઈમાં મારવાને નિશ્ચ-
ય કરીને પોતાની અઠાર ક્ષોણી પચરંગી સૈન્યને તૈયાર કરી દારીકાની
ભાગેળે દુર્યોધન લદ્દાઈ કરવા બંધ છે. ગટોરગચ્છ પણ પોતાના મા-
યાવાદ્ય રાક્ષસો દુર્યોધનના સૈન્ય જોડલા તૈયાર કરી વિરૂપ દેહવાળા,
વિક્રાળ અને ભયંકર રૂપ ધારણ કરીને સામે ઉભો રહ્યો છે; ત્યાં
આવી દુર્યોધન ગટોરગચ્છને કહે છે.

દુર્યોધન—

વિજય ટેક કેમ તજેરે—ચોરાહ.

અહ્યા હિલો રહે તું મુજ ચોર,	રાક્ષસ તુંને રણમાં રાખું રે.
નેયું નેયું મેં મુરખ તાર જોર,	રાક્ષસ તુંને.
કીધી હરણ સુરેખા બાળ,	રાક્ષસ તુંને.
આવ્યો પલકમાં પાસે તુજ કાળ,	રાક્ષસ તુંને.
કરી દગોને કાધું છે કુકુ કામ,	રાક્ષસ તુંને.
બોળ્યું બીનસેન તાતનું નામ,	રાક્ષસ તુંને.
થઈ કાયરને હરી તેં તો નાર,	રાક્ષસ તુંને.
ધિક ધિક ધિક તુજ અવતાર,	રાક્ષસ તુંને.
નવ સેતાં આવી તુજને લાજ,	રાક્ષસ તુંને.
કર્યું કપટી કુટીલ કેર કાજ,	રાક્ષસ તુંને.
ધાવ્યો લાય તેં ભોરીંગ ધર માંય,	રાક્ષસ તુંને.
મુજ આગેવી નાશીને જન્ય ક્યાંય,	રાક્ષસ તુંને.
કય કય શું કરે છે ચો ગમાર,	રાક્ષસ તુંને.
અધવચ દર તુજ સંહાર.	રાક્ષસ તુંને.

ગટોર ગચ્છ—

સદર.

છળ ભરી છેક છલકાઈ જાય,	મુરખ માન ભંગ થયો રે—ટેક.
કુટો કપટી કુટીલ છે તું રાય,	મુરખ માન.
તુજ લક્ષમણા કેરી નાર,	મુરખ માન.
તેતો આ રહ્યો હું હરનાર,	મુરખ માન.
કાળ સરખું થયું છે કાળુ મુખ,	મુરખ માન.
ફટ ફટ છે નફટ તુજ સુખ,	મુરખ માન.
શાને કરે છે તું આવું અભીમાન,	મુરખ માન.
રહ્યા હિસે છે તુંને ભગવાન,	મુરખ માન.
તુજ શીર પર ભમે જમ રાજ,	મુરખ માન.
સહુ ગરવા આવ્યું છે તાર સાજ,	મુરખ માન.

(૨૯)

કાળુ મુખ લેષ જા તુજ ઘેર,

મુરખમાન.

આજ વાળુ હું પીત્તલ કેર વેર.

મુરખમાન.

ગટારગન્ધ અને દુર્યોધન સામ સાગી બોલીને અપાર યુદ્ધ કરેછે અને દુર્યોધનના હસ્તમે માણસોનો ધાણ વાળી નાખેછે. હસ્તમે હાથી ઘેરાતે મારી નાખે છે, તેમજ કેટલાક રથ વીંગેરના કટકા કરી નાખેછે તેવામાં અભીમન્યુ હાથમાં ધનુષ્ય લઈને કૌરવ સામે યુદ્ધમાં આવેછે તેને પણ અદકારી દુર્યોધન નીચે પ્રમાણે કહેછે.

દુર્યોધન

વિજય ટેકનો રાહ.

અલ્યા બાળ શું કરીને વીચાર, કાયર કેમ નામ બોલ્યું રે. ટેક
ચોરી કરીને તું હરી ગયો નાર, કાયર કેમ.

નહી નહી તું ક્ષત્રી કુમાર, કાયર કેમ.

કહુ ચિકક ચિકક કોટીચાર, કાયર કેમ.

માત પીતા તો ગયા છે વનમાંય, કાયર કેમ.

પર ઘેર પેટ બરે બ્યાંય ત્યાંય, કાયર કેમ.

હવે ઉગર્યાની રાખીશ ન આશ, કાયર કેમ.

કામ કીધું કુકું કરવા વિનાશ, કાયર કેમ.

મારા બાણથી વિંચિશ તુજ તન, કાયર કેમ.

ઠેર માફ તુને આજ અભીમુન, કાયર કેમ.

તું તો સાંભળને અભીમુન બાળ, કાયર કેમ.

માથે નગ્નક દીસેછે તુજ કાળ. કાયર કેમ.

અભીમન્યુ

સદર.

અલ્યા અધતો છું અધ તું કુમાર, લેઈશ વેર આજ માફ રે ટેક

નીચ કપટ તણોજ કરનાર, લેઈશ વેર.

હું તો બાળક પણ અર્જુન તન, લેઈશ વેર.

માફ નામ પાડ્યું જોણે અભીમુન, લેઈશ વેર.

તાફ અભીમાન ઉતારનાર, લેઈશ વેર.

થયો પ્રગટ સુભદ્રા કુમાર, લેઈશ વેર.

તારા સત ભાઈ માર હું ઠેર,	લેખશ વેર.
હું તો વરતાવું કાળો કેર,	લેખશ વેર.
તુજ શીરને ઉડાવુ મારી બાણ,	લેખશ વેર.
એક પત્રમાં હર તુજ પ્રાણ,	લેખશ વેર.
ઉઠ શઠ મુકી દઈ ઉન્માદ,	લેખશ વેર.
નહી છાજે મુજ સાથે વિખવાદ.	લેખશ વેર.

મહા ક્રોધથી અન્યોઅન્ય અમીમાં ધૃતની પેઠે ઉકળી ઉઠ્યા, અને દારણુ યુધ કરવા લાગ્યા. ગટોરગચ્છના માયાવર્ધ રાક્ષસોએ કૌરવને તથા કૌરવની સैन्याને ત્રાણ પોકરાવી, તેમજ હજારોના જીવ એક પળમાં લઈ લીધા. છેવટે બળવાન રાક્ષસોના મારથી ત્રાસીને દુર્યોધનનું સैन્ય ચારે તરફ નાશી ગયું. કર્ણ, દુર્યયાસન, શકુની, શલ્ય વીગેરે માહાન યોદ્ધાઓ નરગ થઇ ગયા. ક્રોધાનંત ગટોરગચ્છ સાથે લઢવાની લીંગત નદી, તેવું બળદેવજીએ જોઇને અત્યંત ક્રોધથી હળ-મુસળ ધારણ કરી વેગ વડે પોતાની પુત્રી સુરેખાને હરણ કરી લેખ જનાર ક્રોણ? એમ બોલતાં સંગ્રામમાં આવી અલીમન્યુ અને ગટોરગચ્છના સનમુખ યુદ્ધ કરવા તપ્તર થાયછે. અને જેની આંખમાં ક્રોધ રૂપ અમી પ્રદીપ્ત થઇ રહ્યાછે એવા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના ભાઈ,

બળદેવજી—

રાગ કેરવાનો.

માર માર એ પાપીને ઠેર મારે.	ટેક.
દગો કરીને કુંવરી હરણ કરી છે આજ;	
શત્રુ મારો ક્યાં ગયો લીધી મારી લાજ.	માર માર.
હળમુશળથી નિશ્ચે છેદુ અભિમુનનું શીસ;	
ગટોરગચ્છ સુધાં સંહાર વ્યાપી મુજને રીસ.	માર માર.
અરે કપટ આ કેવું કીધું છળ કરીને છેતરીયો;	
લાડકવાઇ લેખ ગયેને કાયર મુજને કરીયો.	માર માર.
ક્યાં ગયો એ અભિમુન કુંવર ધરનો યઈ ધર ધાલ્યું;	

કીયા જનમનું વેર હતું તે આજે આવી વાળ્યું. માફ માફ.

બળદેવ અતીશે ક્રોધથી અભીમન્યુને મારવા જાય છે તે વેળાએ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને સુદર્શનચક્ર મુકી હળમુશળ ખામ્યું, અને બળદેવજીને સગળવી શાંત પાડે છે.

શ્રીકૃષ્ણ.—

રાગ પીલુ.

(કહું શું નશીએ દુખીયો કીધો એ રાહ)

શું કરવા હવે ક્રોધ કરો છો;

આવડી રીસ શું હૈયે ધરો છો.

શું કરવા.

યવાનું હતું તે થઇ ગયું સરસ;

બાણેજીને કેમ હાથે હણા છો.

શું કરવા.

ઈશ્વરની ગતી એમ હશે તો;

ગમતું પ્રભુનું સહુ સમજો છો.

શું કરવા.

નથી અભીમન્યુ અવર તણોએ;

સુભદ્રા સાથે શાંતું વેર લ્યો છો.

શું કરવા.

મારશો કોને ને કાણ છે જુદા;

શું અરજીનપર ઝેર ધરો છો.

શું કરવા.

દુર્યોધન અરજીન એક પીતાના;

તો તેમાં શી જુદાઈ ગણો છો.

શું કરવા.

લખીત વાત કદી મૂંઝ્યા ન થાય;

આપ અનાદીથી એમ બણો છો.

શું કરવા.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પોતાના ભાઈ બળદેવજીને કેટલીક બાબતે સમજાવ્યા, એટલે તેમનો ક્રોધ શાંત થાય છે. અને અભીમન્યુ પણ પોતાનો બાણેજી છે એમ સમજી વેર કાઢી નાંખી સ્નેહથી પોતાને ઘેર બોલાવે છે. અને સુભદ્રાને પણ તેડાવી આનંદથી વીધી સહીત કન્યાદાન દે છે, અને સર્વ સ્થળથી આનંદ આનંદ ધઈ રહે છે.

સમાપ્ત.

(૩૨)

અંથ સમાપ્ત ઇશ્વર પ્રાર્થના.

(પુર્ણ થયો છે ખેલ સજનો એ રાહ)
 મુણુનો સહુ શીક્ષાય, સજનો મુણુને સહુ શીક્ષાય. ટેક.
 સદાય જેતે ભગવંતે સદા છે,
 શત્રુથી શું થાય. સજનો.
 કપટ નથી ભગવંતે પદાસે,
 જીવા દુર્યોધનરાય. સજનો.
 હુત રમી કપટથી કાઢ્યા,
 પાંડવને વનમાંય. સજનો.
 સતી દ્રૌપદી પાંડવ કેરી,
 લેવા ધારી લગ્નતય. સજનો.
 ત્યાં પર સદાય થયા પ્રભુ આવી,
 કૌરવથી શું થાય. સજનો.
 ગગતુ થશે ગોવિંદનું સરવે,
 અભામુન લાગ્યો કન્યાય. સજનો.
 તે માટે કદી કપટ ન કરવું,
 પ્રભુ ઇચ્છા સહુ થાય. સજનો.
 ગોવરધન વીનતી કરી કે' છે,
 જય જય જય જગ રાય. સજનો.

અંતરલાપિકા. દાહરો.

મોટી આશા મન ધરી, જે કરશે શુભકામ,
 હરજી રીઝે હૃતથી, ઠાગ અને દે ધાગ.
 નહી જગમાં કો અધીક છે, લાજ વધારે લોક,
 લાયક નહીં એ ખેલવું, લયરો કરવો ફોક.
 લધુ વધે છે વિશ્વમાં, એ સૌ ઇશ્વર તાલ,
 આઘ અક્ષર વાંચી જીવો, મોહન જેઠાલાલ.

જાહેર ખખર.

આ પુસ્તક અમદાવાદ મધે રાયપરમાં મદનગોપાળની હવેલી પાસે પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્તા શા. મોહનલાલ જેઠાભાઈને ત્યાંથી રોડડી કીમતે મળશે. જેણે જ્ઞેષ્ઠએ તેણે ઉપરને સરનામેથી મંગાવી લેવી. દેશાવરના આહોકો પાસેથી દર નક્કે છપાઈ ટપાલ ખર્ચની વધારે લખશું. દસથી વધારે નકલ ખરીદ કરશે તો ટપાલ ખર્ચ અગારે રીર છે. નાટપેટ કાગળ નહીં.

શા. મોહનલાલ જેઠાભાઈ.

અમદાવાદ, રાયપર, મદનગોપાળની હવેલી પાસે લવારની પોળ.

દેવિદ્વિગ વિજય.

અદ્ભુત આખ્યાન.

કે જેમાં દેવી અને દૈત્યોનું અપાર યુદ્ધ મધુ કૈટભ, ધુમ્રાક્ષ, અંદમુક, શુભ નિશુભ, રક્તબિજ અને મહિશાસુર આદી અનેક બાળવાન રાક્ષસોની યુક્તત્તી અને સંહાર, દેવીઓની યુક્તત્તી અને પરાક્રમ, ક્ષત્રાએ વિશ્નુએ, ધંદ્રઆદી દેવતાઓએ કરેલી સ્તુતિ અને દેવીનું મહાત્મ વીંગેરે માર્કંડેય પુરાણ ને અનુસરીને અપાર રસ યુક્ત વારતા અગારી પાસે હાલ બનેછે, અને થોડા દીવસમાં છપાશે, માટે જેને આ સુંદર વિનય યુક્ત ધર્મ પુસ્તક વાંચવા અને આમુંડા, અંબિકા, ભદ્રકાળી, મહાકાળી, કપાલીની, દુર્ગા આદી દેવીઓનાં જશ ચરીત્ર વાંચવાની મરજી હોય તેમણે નીચેને સરનામે નામ નોંધાવવું. પાછળથી તેની જે કીમત ઠરશે તે લેખશું.

લી. શેવક.

ગોરધન સદારામ ભટ. લસુંદ્રાના

અમદાવાદ, રીચીરોડપર ન્યાયસાગર પ્રેસ.

આ પુસ્તક બનાવતાં અમારા મિત્ર ગોરધનદાસ સદારામ ભટ તરફથી મદદ મળી છે.

